

De

NUMMER 22 /// JAARGANG 89 /// 8 AUGUSTUS 2014

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Leegte en stilte

**Gereformeerde
kerk blijven**

**Heen-en-
weerkomst**

Ouderling anno 2014

Leidinggeven, verantwoordelijk zijn en omzien naar

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter), Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur), drs. Bram Beute, drs. Janneke Burger- Niemeijer, drs. Matthijs Haak, drs. Peter Hommes, drs. Erik Koning.

Brede redactie kernredactie plus dr. Ad de Bruijne, dr. Rob van Houwelingen, dr. Hans Schaeffer, Jan Westert

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per e-mail: redactie@dereformatie.nl. Eventueel per post naar Redactie De Reformatie, Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat met (abonnementen)administratie te maken heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie | www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 90

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 52,50 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
Het abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Coverfoto: Sander van der Wel, Flickr

www.dereformatie.nl

Volg ons op Twitter
via #DeReformatie

www.facebook.com/dereformatie

GODGEKLAAGD

TEKST: BAS LUITEN, HOOFDREDACTEUR ///

Terwijl ik dit schrijf gaat er een lange rij rouwauto's over de voor al het andere verkeer afgesloten weg van Eindhoven naar Hilversum. Overal staan mensen langs de route. Massaal wordt uiting gegeven aan het verlangen om de slachtoffers van de vliegcrash boven Oekraïne eindelijk met respect te behandelen. Want ze zijn ons dierbaar, het land is in rouw. Er is behoefte om dat te zeggen, de nieuwsberichten zijn er vol van. Voor ander nieuws is nu even minder ruimte. In een klein artikelje valt te lezen dat leden van Boko Haram in het noordoosten van Nigeria in één dorp zo'n honderd mensen hebben vermoord, en dat ze bij de begrafenis terugkwamen om ook daar mensen te doden. Voor deze slachtoffers geen paginagrote advertentie, want het zijn geen mensen die we kennen. Ook al die doden in Syrië, Irak, Sudan en Gaza hebben voor ons geen gezicht. Wel worden we geraakt door de aantallen slachtoffers, groot en klein.

Het is Godgeklaagd, in de ware zin van het woord, dat zo met mensenlevens wordt omgesprongen. Je kunt rouwen om het verlies dat jou of anderen treft, maar de diepste reden voor het verbod op moorden is dat God alle leven zijn bijzonder eigendom noemt. Ieder mens, waar dan ook, heeft Hij naar zijn beeld geschapen. Een moord treft God in zijn hart. Hij zal genoegdoening vragen van wie zoiets doet (Genesis 9:5,6). Ik ga preken over Amos 1 en 2. Voor God maakt het niet uit onder welk volk de oorlogsmisdaden worden begaan. Hij onthoudt ze allemaal en heeft daarbij geen onderzoeksteam nodig. Bij God geen machteloosheid, integendeel, wel heel veel geduld, om in zijn toenemende toorn toch nog ruimte te maken voor het behoud van de zondaar. Want daarom daalde Jezus neer in deze wereld die huilt.

IN DIT NUMMER

PROFIELSCHETS VAN EEN OUDERLING

Wat kunnen we anno 2014 nog met zoiets antieks als een ouderling? De Bijbel geeft ons het antwoord. Vanaf de leiders van de eerste christelijke gemeenten loopt er een doorgaande lijn naar de ouderlingen van nu. Via hen zorgt God ervoor dat er op een geestelijke manier leiding wordt gegeven aan de kerk.

PASTORAAT, GEMEENTE EN OUDERLING

De gemeente van Rotterdam-Centrum heeft zich bezonnen op het pastoraat en het ouderlingschap. Uitgangspunt daarbij was dat pastoraat allereerst een taak van de gemeenteleden is en dat ouderlingen eindverantwoordelijk zijn. Dat heeft onder meer gevolgen voor de inrichting van de gemeente, die nu opgedeeld is in kringen.

LEEGTE EN STILTE

Het idee van vakantie is vooral dat je niets doet. Maar leegte en stilte roepen gemakkelijk onrust en gespannenheid op. In de stilte worden we ons meer bewust van onszelf en van dingen die we normaal gesproken wat wegduwen. Dat is soms confronterend, maar biedt ook de mogelijkheid naar God te gaan zoals we zijn.

EN VERDER

472 OUDERLING ANNO 2014 479 VAN KINDSBEEN AF 484 ZING EEN NIEUW LIED CHRISTUS ZIET JE AAN

485 COLUMN GEREFORMEERDE KERK BLIJVEN 485 MEEDENKEN MET DE REFORMATIE 486 BIJBELTAAL

HEEN-EN-WEERKOMST 488 UIT DE KERKEN

Profielschets van een ouderling

TEKST: PETER VAN DE KAMP, DOCENT PRAKTISCHE THEOLOGIE AAN DE TU KAMPEN /// FOTO: THINKSTOCKPHOTOS

Het woord ouderling klinkt niet erg jong en fris.

Wat kunnen we nog met zoiets antieks als een

ouderling? Je kunt nauwelijks met goed fatsoen

je profiel van Facebook of LinkedIn updaten met

de vermelding dat je ouderling bent geworden. Als

mensen al weten wat het inhoudt, zullen ze al gauw

denken dat je niet meer helemaal bij de tijd bent.

Om nog maar te zwijgen over de feestjes bij burens

en vrienden waar je het moet uitleggen.

Een ander woord is het proberen waard. Het nadeel is wel dat een ander woord toch de nieuwe verpakking van een oude inhoud is. Oude wijn in nieuwe zakken. En voor je het weet begint zo'n nieuwe verpakking weer te ruiken naar die oude inhoud. De ouderling helemaal afschaffen dan maar? Niet alleen het woord, maar ook de functie zelf? Maar wat schaffen we dan precies af? Waar komt de ouderling eigenlijk vandaan? De Bijbel geeft ons het antwoord. Want het spoor van de ouderling voert daar naar terug. In de nieuwe gemeenten die door Paulus tijdens zijn zendings-

reizen worden gesticht, worden leiders aangesteld die 'oudsten' worden genoemd (Hand. 14:23; 20:17). Vanaf de leiders van de christelijke gemeenten die destijds geplant werden loopt een lijn naar de ouderlingen van tegenwoordig.

Geestelijk leidinggeven De kerkelijke praktijk van vandaag is echter niet een-op-een terug te vinden in het Nieuwe Testament. In de gereformeerde traditie wordt in dit verband

over ambten gesproken. Meestal drie: ouderling, diaken, predikant. Maar daarnaast is er in de huidige praktijk ook een veelheid aan taken die niet per se door ambtsdragers worden uitgevoerd, met andere namen en accenten dan in het Nieuwe Testament. De apostelen kenden bijvoorbeeld geen predikanten en wij kennen tegenwoordig weer niet een aparte functie van profeet. Ook geeft het Nieuwe Testament geen helder beeld van wat diakenen in die eerste eeuw deden.

Maar hoe veelkleurig het geheel van taken en functies in het Nieuwe Testament ook is: de oudste is de constante factor, die we in alle gemeenten terugvinden. Blijkbaar is deze functie de verbindende schakel tussen de kerken in die eerste eeuw. Oudsten geven leiding aan de gemeente. Besturen en organiseren horen daar ook bij. Maar het accent ligt op geestelijk leidinggeven.

Voorbeeld Wat wordt er bedoeld met geestelijk leidinggeven? Paulus laat dat zien in Handelingen 20:17-38. Daar gaat het over zijn afscheid van de oudsten van Efeze, op het strand van de havenplaats Milete (in het huidige Turkije). Bij die gelegenheid geeft Paulus een terugblik op zijn geestelijk leiderschap in Efeze, waar hij drie jaar werkte (20:31). In een persoonlijke en emotionele toespraak laat hij zien dat hij door middel van het voorbeeld van zijn eigen leven de gelovigen in Efeze leiding heeft gegeven. 'U weet hoe ik te midden van u geleefd heb, vanaf de eerste dag dat ik in Asia was; ik heb de Heer in alle nederigheid gediend en

heb al het verdriet en de beproevingen als gevolg van de samenzweringen van de Joden doorstaan. U weet ook dat ik alles bekend heb gemaakt wat uw welzijn ten goede komt en dat ik u daarover in het openbaar en thuis

'De oudste is de

constante factor, die

we in alle gemeenten

terugvinden'

heb onderricht. Zowel Joden als Grieken heb ik opgeroepen zich te bekeren tot God en te geloven in Jezus, onze Heer' (20:18b-21). Daarbij stond Gods Woord centraal (20:24b): 'als ik mijn levenstaak maar kan

voltooien en de opdracht uitvoeren die ik van de Heer Jezus ontvangen heb: getuigen van het evangelie van Gods genade.' En ook het gebed speelt een rol, want meteen na zijn korte toespraak knielt Paulus om samen met de oudsten te bidden (20:36). Paulus zegt ook tegen hen dat zij niet alleen voor de hele kudde moeten zorgen waarover de heilige Geest hen als herders heeft aangesteld, maar ook voor zichzelf (20:28). Geestelijke leiding begint blijkbaar bij de oudste zelf en wordt op die manier richtinggevend voor de gemeente. Dat is wat Handelingen 20 over geestelijk leidinggeven zegt. Het gaat door jezelf als persoon heen.

Je bent ermee bezig door middel van het voorbeeld van je eigen leven, waarin Woord en gebed centraal staan. Op deze manier zijn ouderlingen wegwijzers van Gods koninkrijk. Zo geven ze leiding.

Zaakwaarnemer Wat vervolgens opvalt in het Nieuwe Testament is dat de oudsten vrijwel altijd in het meer-

voud worden vermeld. Ouderling ben je als team. Vandaar ook dat Paulus het woord *presbyterium* gebruikt (1 Tim. 4:14): omdat je samen ouderling bent, vorm je ook samen de 'raad van oudsten'. Als individu kun je een getalenteerde ouderling zijn, maar daarmee ben je nog geen kerkenraad. De talenten die je hebt, komen pas tot hun recht in het grotere geheel. Ouderling-zijn is teamwork. Ook wordt in Titus 1:7 voor ouderling het woord *episkopos* gebruikt, waarvan ons woord 'bisschop' is afgeleid. Het betekent opziener, patroon, beschermer, iemand die op een beschermende manier omziet naar degene die aan zijn zorg is toevertrouwd. Je zou kunnen denken aan een pleegouder. Paulus dacht bij dat woord aan de thuissituatie. Als hij een hele lijst vereisten voor een oudste-opziener noteert (Titus 1:6-9), dan staat bijna bovenaan dat diegene de man van één vrouw moet zijn. Thuis moet het bij de oudste in orde zijn. Het gaat trouwens ook over zijn kinderen, van wie verwacht wordt dat ze zich voorbeeldig gedragen.

'Geestelijk leidinggeven

gaat door jezelf heen.

Zo ben je wegwijzer van

Gods koninkrijk'

Deze thuissituatie koppelt Paulus aan de thuissituatie van de kerk. Want een opziener moet ook als 'beheerder van Gods huis' (1:7) onberispelijk zijn. Letterlijk vertaald gaat het hier over 'Gods eco-

noom': iemand die de plaats van zijn meester inneemt zolang deze afwezig is, een zaakwaarnemer. Als je meester met een hoofdletter schrijft, dan kijk je opeens achter de schermen van het woord 'opziener'. Een oudste-opziener is een beheerder voor Gods huisgezin zolang de Leider zelf afwezig is. En

>>>

wat bij zo’n opziener thuis niet lukt, gaat dat wel lukken in de kerk?

Huisgezin Ook in 1 Timoteüs 3 geeft Paulus zo’n lijst kwalificaties voor een opziener. Daar wijdt hij zelfs een aparte tussenzin aan die koppeling tussen het ene en het andere huisgezin (3:5): ‘Als iemand geen leiding kan geven aan zijn huisgezin, hoe zou hij dan voor de gemeente van God kunnen zorgen?’ Dat gold destijds heel letterlijk. De huisvader van een eerste-eeuws gezin is niet te vergelijken met de vader van een 21ste-eeuws

gezin. Wij denken vandaag aan een huisje-boompje-beestje-vader. Een getrouwde yup, één of twee kinderen, een leaseauto, terwijl hij en zij beiden werken om de hypotheek te kunnen betalen. De huisvader van toen was echt een gezinshoofd (*pater familias*) en dan ook nog van een meergeneratiegezin: drie of vier generaties wonden bij elkaar in hetzelfde huis. En daar hoorden voor de rijkere dan ook nog de slaven en het overige huispersoneel bij. Een complete microsamenleving dus, binnen de macrosamenleving

*‘Dat doen
ouderlingen:
voorop lopen en
richting geven’*

van het Romeinse rijk. Zo’n huisman (soms ook huisvrouw: denk aan Lydia in Filippi) gaf leiding aan die leefgemeenschap: hij stelde de huisregels vast en nam de nodige beslissingen met het oog op het welzijn van zijn familie. Dat vroeg om deskundig management. Huisvaders waren dus vaak de eerste leiders van de christelijke gemeente, de eerste ouderlingen in de gemeente van Christus. Dat je huisvaderlijke kwaliteiten meetellen voor je werk als oudste, is daarmee begrijpelijker: als je in staat bent leiding te geven aan zo’n microsamenleving, heb je blijkbaar wel wat in huis.

Groeien Zo zijn we aan de hand van nieuwtestamentische gegevens een heel aantal basiskwalificaties op het spoor (zie kadertekst). Niet iedere (beginnende) ouderling zal die kwalificaties allemaal in dezelfde mate bezitten. Hoe kun je eraan werken dat je daarin groeit? Ik noem een aantal punten. Met sommige daarvan zul je elke dag bezig zijn, terwijl je jezelf om de zoveel tijd er bewust toe moet zetten om de andere ook in de praktijk te brengen.

- Blijf je motivatie voeden, blijf bezig met de vraag: wat is mijn drive voor dit werk in de kerk? In de loop van de tijd kan die motivatie breder worden of verschuiven en andere accenten krijgen. Wees je daarvan bewust. Probeer bij jezelf na te gaan wat er dan verschoven is en wat je daarvan vindt.
- Blijf bidden en zo je relatie met God versterken en intensiveren. Blijf vragen om de leiding van de heilige Geest. Daardoor ben je des

te beter in staat om te ontdekken wat de gemeente in haar concrete situatie nodig heeft.

- Blijf inspiratie zoeken in de Bijbel, zoek naar passages die je in je werk als ouderling kunt gebruiken, in gesprekken, vergaderingen enzovoort. Probeer je daarbij steeds open te stellen voor verrassingen die de Bijbel in petto heeft: die ene zin waar je tot nu toe overheen gelezen hebt en dat ene verhaal dat opeens als een bom inslaat.
- Gebruik allerlei gesprekken in je dagelijks leven om je manier van luisteren, van vragen stellen en antwoorden geven te trainen. Wees attent op wat je opvalt bij wat anderen zeggen, hoe ze bepaalde

zinswendingen gebruiken en hun taal hanteren.

- Deel je belevenissen en ervaringen met een collega-ouderling, met een lotgenoot, en leer daarvan. Twee weten meer dan één, twee groeien sneller dan één alleen. Samen kun je ook beter met spanningen en tegenslagen omgaan.

Op koers blijven Wat is dus Gods bedoeling met de ouderling? Het Nieuwe Testament geeft als richting voor het antwoord op die vraag: God wil dat er op een geestelijke manier leiding wordt gegeven aan de kerk, de gemeente van Christus. En dat doen ouderlingen:

voorop lopen en richting geven. Want de kerk moet op de koers van Gods koninkrijk blijven. Daarom is het afschaffen van de functie van ouderling geen optie. Dat zou tegen Gods bedoeling ingaan. Een ander woord voor ouderling zou prima kunnen. Voor mij zou ‘leider’ dan nog het meest in aanmerking komen. Voorlopig houd ik het nog op ‘ouderling’ (of ‘oudste’). Het gaat om een grote taak. Met grote uitdagingen.

*‘Het gaat om
een grote taak.
Met grote
uitdagingen’*

Dit artikel is een bewerking van een hoofdstuk uit het Handboek voor ouderlingen en oudsten dat dit najaar verschijnt bij Uitgeverij Buijten & Schipperheijn.

✦ BASISKWALIFICATIES

Geïnspireerd door de functie-eisen in de Bijbel kom je op de volgende basiskwalificaties voor een ouderling:

- Je bent geestelijk volwassen en stabiel, beschouwt jezelf als navolger van Jezus, hebt zijn Geest en bidt regelmatig. Je bent in staat om Gods betrouwbare Woord uit te leggen en daardoor krijgt wat je zegt ook meer gezag.
- Met je thuissituatie is het in orde, of je nu single bent of getrouwd. Je bent niet in opspraak vanwege je manier van leven. Als je getrouwd bent, dan mag je ook niet in opspraak zijn vanwege je huwelijk of je kinderen en mogen er geen vervelende roddels over je rondgaan. Alleen als je in je thuissituatie een onberispelijke opziener bent en goed zorgt voor je vrouw en kinderen (als je die hebt), kun je zorgen voor Gods huisgezin.

- Je moet ook buiten de gemeente een goede reputatie hebben. Omdat je als oudste toch het visitekaartje van de gemeente bent, kan het niet zo zijn dat je bij niet-christenen een slechte naam hebt.
- Je hebt in andere situaties bewezen dat je over leidinggevende capaciteiten beschikt. In de cultuur van de Bijbel werd dat duidelijk doordat je de taak van huisvader van een meergeneratiegezin aankon. In onze huidige Nederlandse samenleving kun je denken aan je werksituatie.
- Je bent een teamspeler. Je beseft dat je alleen maar ouderling kunt zijn omdat je niet de enige bent. Daarom werk je van harte samen met je collega-ouderlingen.

Ouderling anno 2014

TEKST: HELEEN SYTSMA EN ERIK KONING, BEIDEN NEERLANDICUS EN REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

Het ouderlingschap is een taak waar je niet voor kiest maar voor gekozen wordt en bovendien een 'roeping van Godswege'. Nu de synode onlangs besloten heeft om vooralsnog geen vrouwen tot dat ambt toe te laten, laten we in *De Reformatie* een aantal mannen aan het woord die nu ouderling zijn. Hoe ervaren zij hun taak en hoe zien zij de toekomst van het ambt in het licht van de huidige kerkelijke ontwikkelingen?

'Er moet iets in de verkrampde houding van de mannen veranderen'

Gerrit te Rietstap

Gerrit te Rietstap (73) uit Ommen is bezig aan zijn derde termijn als ambtsdrager. De laatste keer is hij benoemd, zonder dubbeltallen of verkiezingen. In zijn gemeente functioneren naast ambtsdragers ook pastorale bezoekers in een wijk- en kringenstructuur, wat zijn werk als ouderling vergemakkelijkt en door de betreffende gemeenteleden wordt gewaardeerd. 'Ik houd ervan om mensen te bemoedigen en te troosten; mensen ergens op aanspreken vind ik moeilijk.'

Vergaderwerk Dat de binding van de gemeenteleden aan de kerkelijke gemeente afgenomen is ten opzichte van vroeger, daar heeft Te Rietstap moeite mee, niet met het minder strak hanteren van kerkelijke afspraken, zolang het maar geen chaos wordt. 'Ook het afnemend bezoek aan de middagdiensten vind ik jammer, vooral omdat het gebeurt zonder inhoudelijk gesprek.'

Te Rietstap houdt van het vergaderwerk dat het ouderlingschap met zich meebrengt. 'De structuur is bij ons sinds kort zo dat twee ouderlingen en twee diakenen, die zijn vrijgesteld van wijkwerk, samen met de predikant het moderamen vormen. Doel daarvan is dat de overige ouderlingen en diakenen zich veel meer aan het

pastoraat en diaconaat kunnen wijden. We verwachten dat veel meer werk nu op wijkniveau kan worden geregeld en afgewerkt.'

Het geestelijk leidinggeven is ingebed in de toerusting van de kerkenraad zelf. 'Sinds een jaar beginnen we elke kerkenraadsvergadering met een minuut of tien Bijbelstudie, voorbereid door de predikant. In kleine groepjes spreken we dan over Gods Woord. Wij voelen ons daar erg door gesterkt en bemoedigd.' Verder zijn er de toerustingsavonden van de classis en is er de persoonlijke Bijbellesing voorafgaand aan de bezoeken.

Gezag Gevraagd naar zijn mening over het opnieuw doordenken van de ambtsstructuur waartoe de synode heeft besloten, antwoordt Te Rietstap:

'Ik houd ervan om mensen te bemoedigen en te troosten'

'Ik ervaar dat als een vlucht naar voren waarmee het gesprek over m/v in de kerk weer jaren van de synodeagenda gehouden kan worden, en dat vind ik een heel slechte zaak.' Zijn visie op de m/v-discussie is mede gevormd doordat

hij in een eenoudergezin op de boerderij is opgegroeid; zijn vader werd aan het einde van de oorlog doodgeschoten. 'Toen mijn moeder eens een knecht moest ontslaan, kwam haar dat op afhouding van het avondmaal te staan, want een vrouw mocht geen gezag over de man hebben.

Op gemeentevergaderingen en op ledenvergaderingen op school mocht ze niet meestemmen – allemaal met een beroep op de Bijbel. Nu vinden we het heel normaal dat vrouwen mogen stemmen. Zijn wij gezwicht voor de cultuur om ons heen, of was dat indertijd een foute toepassing van Gods Woord? Ik houd het op het laatste. Er was trouwens gelukkig ook een ouderling die eerst bij mijn moeder langsging als er zaken aan de orde kwamen in de kerkenraad, zodat hij haar oordeel kon meenemen in zijn standpuntbepaling.'

De m/v-discussie zit Te Rietstap hoog, en het gesprek over de ambten kan hij er niet los van zien. 'De ambtsstructuur moet zo worden ingericht dat zowel vrouwen als mannen daarin hun gaven kunnen ontplooien en gebruiken. Als er dan, om de lieve vrede wil, een klein mannencollege moet komen waar alleen enkele beslissingen worden genomen, wel, dan moet dat maar. In wezen hoeft er echter niets aan die ambtsstructuur te veranderen, er moet iets in de verkrampde houding van de mannen veranderen.' Hij ziet het heersen van de man waarvan in Genesis 3:16 sprake is niet als een opdracht aan de man, maar als een gevolg van diens zondige aard. 'Met het aangaan van een discussie over de ambten wordt geprobeerd essentiële ontwikkelingen buiten de deur te houden.'

‘We zouden pastorale gaven beter moeten benutten’

Jos Koopman

Waarom ik? Ik ben nog zo jong. Wat komt er allemaal op me af? Kan ik het ambt wel die invulling geven die aansluit bij de verwachting van de gemeente?’ Met deze vragen worstelde Jos Koopman (30) uit Nijkerk, toen hij anderhalf jaar geleden hoorde dat hij op tal stond voor ouderling en werd verkozen. ‘Maar ik dacht ook: als dit Gods weg is, dan wil ik me daar graag voor inzetten. Na mijn benoeming ben ik er heel open en neutraal ingestapt.’

‘Ik vind het mooi werk. Je krijgt heel veel te horen van mensen. In veel gevallen is er een basis van vertrouwen en het is mooi om te proeven wanneer mensen écht van God houden. En ik vind het ook mooi om te merken dat mensen van elkaar houden, dat er (voor zover ik dat kan beoordelen natuurlijk) harmonie is binnen een gezin.’ Jos ervaart de bezoeken en vergaderingen als vormend voor hemzelf en zijn geloofsleven. ‘De diversiteit aan ontmoetingen en onderwerpen verrijkt me. Ik leer ook wel om anders tegen zaken aan te kijken, om meer en zorgvuldiger af te wegen. Dat is meteen ook het lastige, ik merk dat ik minder “onbevangen” kan geloven; soms heb ik heb gevoel dat ik overal rekening mee moet houden in mijn persoonlijke geloofsbeleving.’ Hij heeft inmiddels wel zijn draai gevonden wat betreft de praktische

kant, het benaderen en bezoeken van mensen. ‘Anderzijds blijf ik de pastorale kant, het inhoudelijke, wel moeilijk vinden. Wanneer geef je voldoende inhoud en diepgang aan een bezoek? Zaken als onderwijzen en omgaan met tucht vind ik, ook vanwege mijn leeftijd en ervaring, best lastig om concreet te bespreken in de bezoeken.’

Kerkenraad De kerkenraad – de ouderlingen en de predikant – vergadert elke maand. Er zijn korte en open lijnen. Daarnaast vergadert de kerkenraad met de diaken twee of drie keer per jaar. Dan komen gemeentebrede zaken aan de orde, zoals talstelling en beleidskaders. ‘De vergaderingen en andere momenten waarop we als kerkenraad samen zijn waardeer ik erg,’ vervolgt Jos. ‘We kunnen altijd open alles delen en beslissingen worden breed gedragen. Ik vind het mooi om mee te denken over en zelf ook mee te schrijven aan beleidstukken. De vergaderingen met de diakenen erbij zijn vaak wat formeler, wat logisch is gezien het grotere aantal mensen. Dit formele karakter belemmert mij soms wel om vrijuit te spreken.’ Ook dat vergaderen is een kwestie van leren. ‘In een van mijn eerste kerkenraadsver-

gaderingen diende ik formeel via de scriba een voorstel in om de verkiezing van nieuwe ambtsdragers anders te organiseren om de opkomst te verbeteren. Een “ouwe rot” (ervaren ouderling) liet mij uitspreken, dat nog wel, maar reageerde daarna direct dat dit geen zaak

was van de kerkenraad, maar van de kerkenraad met de diakenen. Ik kreeg meteen een korte cursus in structuren, taken en bevoegdheden.’

Pastoraat De afgelopen synode laat onderzoek doen naar de ambtsstructuur. Zijn er zaken die van Jos Koopman wel mogen veranderen? ‘Wanneer je als ouderling niet belast bent met de taak van mo-

deramenlid, is wat mij betreft de vergaderbelasting goed te doen. Uiteraard is het zo dat hoe meer tijd je als ouderling in je wijk kunt steken, hoe beter. Eén bezoek per jaar is voor sommige gezinnen te weinig. Ik zou graag zien dat we de gaven op pastoraal gebied die we als gemeente hebben nog beter benutten. Een mooi voorbeeld vind ik het pastorale team binnen onze gemeente. Deze broeders en zusters staan (vanuit hun professie) de kerkenraad bij in het pastoraat, op momenten iemand wat meer aandacht nodig heeft. Dit kan wat mij betreft nog breder toegepast worden.’

‘Een tip voor alle beginnende (maar ook ervaren) ouderlingen en diakenen: de cursus voor beginnende ambtsdragers. Erg waardevol!’

‘Je hebt nuchter rekening te houden met de tijd waarin wij leven’

Teunis Haveman

Teunis Haveman (69) uit Loppersum is zo iemand die bij wijze van spreken zijn leven lang ouderling is geweest. Sinds zijn 27ste zat hij in de drie gemeenten waar hij achtereenvolgens lid van was in totaal maar liefst 28 jaar in de kerkenraad, waarvan een aantal keren als scriba en een keer als tweede voorzitter.

‘Het mooie van het werk als ouderling is dat je naast je gewone werk door de Heer en zijn gemeente geroepen bent om leiding te geven aan de jou toevertrouwde kudde,’ zegt hij. ‘En als je God vraagt om wijsheid en leiding van zijn Geest, dan is het werk niet moeilijk en vind je er zeker vreugde in.’

Ervaring Iemand met zo veel ervaring heeft natuurlijk in de loop der jaren heel wat meegemaakt. ‘Direct op de zondag nadat ik bevestigd was – ik was pas 27 – moest ik preeklezen. Met knikkende knieën kwam ik de consistorie binnen. “Bist zenuwachtig mien jong?” vroeg een oudere broeder. Ik zei: “Ja, wel een beetje.” “Dat is hoogmoed mien jong, du wilts niks fout doun. Dat mag gerust, doe most nait op die zulf vertrouwn maar op Hem dei loat lezen oet zien

Woord.” Dat heeft geholpen: ik was daarna nooit meer zenuwachtig, bij preeklezen of bezoekjes in de gemeente. Het is God zelf die mij op deze plaatst heeft gezet.’ Een andere keer werd Haveman, die met de dominee bij een zuster op bezoek ging om haar te vermanen, met de bezem weggejaagd. ‘En eens nodigden we een broeder uit die onder censuur stond om bij ons thuis te komen eten. Voor de ogen van onze kinderen at hij in zijn eentje zowat de hele pudding op.’

Wijkteams Er is veel veranderd in de loop der jaren. In de gemeente van Loppersum-Westeremden wordt niet in kringen gewerkt, wel met wijkteams van vier personen: een ouderling en een bezoekbroeder, een diaken en een wijkzuster. Daardoor worden de ambtsdragers wat ontlast. ‘Het gevolg is,’ zegt Haveman, ‘dat de ambtsdragers zich minder verantwoordelijk gaan voelen. Ik vind dat je zelf ja hebt gezegd tegen God en dat je je dan niet moet verschuilen achter een wijkteam, kring of groep.’ Haveman heeft er niet zo’n moeite mee dat

men zich tegenwoordig wat minder aan afgesproken regels houdt omdat het per se zo zou moeten. ‘Daardoor wordt alleen maar duidelijker hoe

je staat tegenover de liefde van God en zijn gemeente. Maar het zicht op het lichaam van Christus is daardoor wel vertroebeld geraakt,’ zegt hij. Zijn ervaring is dat de veelal wat oudere mensen die zich zorgen maken over de ontwikkelingen in de kerken eenzaam en verdrietig kunnen worden, omdat er niet naar hen geluisterd wordt. ‘Als ouderling heb je nuchter rekening te houden met de tijd waarin wij leven, maar er zijn veel ontwikkelingen die mij zorgen baren.’ Als voorbeeld noemt hij dat mensen steeds meer voor zichzelf leven en dat alles op zondag, het liefst in de eredienst, moet plaatsvinden. ‘Voor allerlei zaken heeft men het doordeweeks te druk.’

Drijfveer In het licht van het synodebesluit om de ambten onder de loop te nemen, moet je je allereerst afvragen wat de drijfveer is, vindt Haveman. Hij maakt zich er wel zorgen over: ‘We moeten niet de inhoud van de ambten gaan aanpassen omdat ons dat beter uitkomt of omdat dat beter past bij onze tijd. Het is en blijft een functie met door God gegeven gezag.’

‘Het is God zelf die mij op deze plaats heeft gezet’

Pastoraat, gemeente en ouderling

TEKST: HENK TEN BRINKE, PREDIKANT VAN ROTTERDAM-CENTRUM ///

Zoals meer gemeenten heeft de GKv Rotterdam-Centrum te maken gehad met een structureel tekort aan ouderlingen. Dat was voor ons aanleiding tot een bezinning: kunnen we het pastoraat en het ouderling-schap anders organiseren? Ook los van deze praktische aanleiding vonden we die bezinning nodig: doen we met de bestaande aanpak voldoende recht aan het gegeven dat het pastoraat in de eerste plaats iets van de hele gemeente is?

Leidend in onze bezinning was het beeld van de gemeente als een lichaam (Ef. 4, 1 Kor. 12). Met dat beeld maakt Paulus duidelijk dat gemeenteleden niet zonder elkaar kunnen en elkaar van dienst (moeten) zijn. Daarbij sluit aan dat de gemeenteleden vaak worden opgeroepen om elkaar te bemoedigen, aan te sporen, te onderwijzen enzovoort. Het lichaam bouwt zichzelf op (Ef. 4:16).

Ons uitgangspunt voor het pastoraat is daarom: de eerstverantwoordelijken voor het pastoraat zijn de gemeenteleden; de eindverantwoordelijken zijn de ouderlingen. Daarmee bedoelen we: wanneer binnen de gemeente pastoraal naar iemand moet worden omgezien, dan is dat allereerst de taak van de gemeenteleden. Het is de taak van de ouderlingen om de gemeenteleden daarvoor toe te rusten (vergelijk Ef. 4:12), erop toe te zien dat niemand bij de onderlinge zorg vergeten wordt en bij te springen wanneer situaties meer vragen van gemeenteleden

dan zij kunnen opbrengen. Een goede illustratie hiervan is de tucht (een vorm van pastoraat!): als het gaat om vermaan is de gemeente eerstverantwoordelijk (Mat. 18), terwijl de ouderlingen eindverantwoordelijk zijn.

Het uitgangspunt dat de gemeente zichzelf opbouwt impliceert dat het pastoraat allereerst functioneert op het niveau van de gemeente. In onze gemeente hebben we daarvoor als middel de kringen. De hele gemeente is opgedeeld in kringen. Belangrijk daarbij is dat een kring meer is dan de kringbijeenkomsten. Ook buiten die bijeenkomsten is de kring er, en ook de gemeenteleden die de bijeenkomsten niet bijwonen vallen binnen de aandacht van de kring en worden uitgedaagd tot dienst aan elkaar, binnen ieders mogelijkheden (gaven).

Oudste

De primaire taak van een ouderling

is om geestelijk leiding te geven: het ontwikkelen en overdragen van visie en de voorwaarden scheppen voor groei in discipelschap en voor onderling pastoraat. Omdat de eerste verantwoordelijkheid voor het pastoraat bij de gemeenteleden ligt, is het pastoraat niet de primaire taak van een ouderling.

De term ‘oudste’ (*presbyter*) is in de tijd van het Nieuwe Testament de aanduiding voor iemand met een leidinggevende verantwoordelijkheid. Een andere naam voor de oudsten is ‘opzichters’ (*episkopoi*, letterlijk

‘omzieners’ in de zin van ‘omzien naar’). Een oudste ziet om naar de broeders en zusters, zoals een herder omziet naar de schapen. In het Oude Testament is de herder meestal het beeld voor koningen en andere politieke leiders (niet voor priesters bijv.), zie bijvoorbeeld Ezechiël 34. Het gaat om *leiderschap* ten

dienste van het volk: de koning is er voor het volk en niet andersom. Omdat de koningen in Israël niet zulke herders zijn, belooft God een nieuwe David (Ezech. 34:23), Jezus Christus (Joh. 10). Petrus krijgt van Jezus de opdracht om zijn schapen te hoeden (Joh. 21:15-17). Diezelfde Petrus geeft die opdracht door aan de oudsten: ‘Hoed Gods kudde waarvoor u de verantwoordelijkheid hebt’ (1 Petr. 5:2), als onderherders onder de hoogste herder (1 Petr. 5:4). Al met al zijn de taken van de oudste vooral leidinggeven, verantwoordelijk zijn, op-, toe- en omzien. Het instrument daarvoor is met name het Woord, de leer (zie bijv. Tit. 1:9). Het meest specifieke van de taak van de oudsten is het leren (onderwijzen) (1 Tim. 3:2; vergelijk Ef. 4:11: herders en leraren, waarschijnlijk een dubbele aanduiding voor één groep mensen).

Pastoraat

De manier waarop wij vandaag de term ‘pastoraat’ gebruiken valt niet helemaal samen met het Bijbelse beeld van de herder (*pastor*). Terwijl het Bijbelse beeld van een herder vooral wijst op een leider, is de term ‘pastoraat’ voor ons de aanduiding geworden voor individuele zielszorg.¹ Wij vinden iemand pastoraal als hij/zij goed kan luisteren, goed nabij iemand kan zijn en goed kan troosten en bemoedigen. Elementen van het Bijbelse beeld, zoals leidinggeven, de weg wijzen, vooropgaan en waken over de kudde (met name door de gemeente de Bijbelse leer voor te houden en door dwaalleraars te ontmaskeren als rovers of wolven; een herder was in het oude Midden-Oosten bepaald geen geitenwolensokken figuur!), horen veel minder bij onze associaties bij het begrip pastoraat.

Pastoraat in deze gangbare zin van

het woord richt zich voornamelijk op gemeenteleden in een problematische levenssituatie. Omdat deze vorm van pastoraat traditioneel werd gezien als een kerntaak van ouderlingen, was pastor- of ouderling-zijn in de beleving van velen vooral omzien naar gewonde of dwalende schapen van de kudde. Die verwachting werd gevoed doordat de ouderlingen zelf vaak meer als eerstverantwoordelijken dan als eindverantwoordelijken bezig waren met het pastoraat. Het gevolg was een versmalling van de taakopvatting van de ouderling en een verkeerde prioriteitsstelling in zijn werk. Binnen de zogenaamde smalle kerkenraad (ouderlingen)

ging de meeste aandacht uit naar het pastoraat, in de zin van omzien naar gemeenteleden in problematische levenssituaties. Er was te weinig structurele

aandacht voor visievorming en (groei in) discipelschap, juist ook van gemeenteleden die niet in zo’n problematische levenssituatie verkeren.

Vernieuwde opzet

Bemoedigen, aansporen, stimuleren, corrigeren enzovoort zijn in de eerste plaats opdrachten voor gemeenteleden onderling (het Nieuwtestamentische ‘elkaar’). In onze gemeente is de kring daarvoor de aangewezen plaats. De kringen komen minstens één keer per twee weken bij elkaar. Kringen kennen drie dimensies: boven (de gezamenlijke verbondenheid met Christus), binnen (de verbondenheid met elkaar) en buiten (als

uitvalsbasis naar degenen in de omgeving die ‘buiten’ zijn en als toegangspoort waarlangs buitenstaanders de gemeente binnen kunnen komen).

‘In de traditionele situatie heeft de ouderling een wijk, in een gemeente van kringen heeft de kring een ouderling’

Van kindsbeen af

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN, HOOGLERAAR NIEUWE TESTAMENT AAN DE TU KAMPEN EN REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

‘Maar jij, blijf bij alles wat je geleerd hebt en met overtuiging hebt aangenomen. Je weet wie je leraren

waren en bent van kindsbeen af vertrouwd met de heilige geschriften.’ (2 Timoteüs 3:14-15)’

In een preek ter gelegenheid van de week van de grootouders (november 2013) brak paus Franciscus

een lans voor de rol van senioren in de samenleving: ‘Wij leven in een tijd waarin ouderen niet langer

in tel zijn. Helaas moeten wij vaststellen dat zij worden uitgerangeerd (...). Toch zijn ouderen dragers

van de geschiedenis en brengen juist zij ons kennis en geloof bij. Grootouders zijn een schat voor onze

samenleving. Net zoals oude wijn dragen zij een eigen kracht in zich en laten zij ons een erfenis na.’

De paus zei vervolgens dat ouderdom vaak als last wordt ervaren, wegens de ziekten en ongemakken die daarmee gepaard gaan. Daarbij merkte hij op: ‘Maar tegelijk beseffen wij dat onze grootouders een schat bezitten die wij moeten ontvingen. Een volk dat grootouders niet beschermt en respecteert, heeft geen toekomst, omdat het geen herinnering heeft en zijn geheugen verliest.’

Geestelijke erfenis Opa’s en oma’s kunnen inderdaad veel voor hun kleinkinderen betekenen. Zeker als de ouders van die kleinkinderen het geloof zijn kwijtgeraakt, zoals tegenwoordig vaak het geval is. Dan zijn het vaak de grootouders die de geestelijke erfenis doorgeven, waarbij als het ware een generatie wordt overgeslagen. Als het één van de ouders is die het laat afweten als het om geloven gaat, is dat vaker de vader dan de moeder. In

die situatie zorgen de vrouwen voor de geloofsopvoeding van hun kinderen en kleinkinderen. Iets dergelijks was ook bij Timoteüs gebeurd. Zijn oma en zijn moeder worden in de Bijbel bij naam genoemd, wanneer Paulus hem een persoonlijke brief schrijft. ‘Ik denk vaak aan het oprechte geloof dat je grootmoeder Lois en je moeder Eunike hadden en dat – daarvan ben ik overtuigd – jij nu ook hebt’ (2 Tim. 1:5).

Peetvader Paulus Timoteüs werd geboren in Lystra, destijds een bloeiende stad, midden in het huidige Turkije, en wel uit een gemengd huwelijk. Zijn moeder was een van de miljoenen Joden uit de diaspora, zijn vader was een Griek. Via de lijn van zijn moeder gold Timoteüs wel als Jood, maar besneden

was hij niet. Vermoedelijk had zijn vader, die blijkbaar niet bij de gelovigen hoorde, daar bezwaar tegen. De naam Timoteüs betekent: die God (of: de goden) eert, en kwam in de oudheid veel voor, ook onder niet-Joden. We krijgen de indruk dat Timoteüs’ vader inmiddels overleden was. Zijn naam kennen we in ieder geval niet. En het gebeurde wel vaker dat twee weduwen,

in dit geval moeder Eunike en oma Lois, de opvoeding van een vaderloos kind verzorgden.

Zij brachten Timoteüs groot in de joodse traditie. Ze namen hem mee naar de synagoge en vertelden hem over de tempel in Jeruzalem. Van kindsbeen af raakte hij vertrouwd met de heilige Geschriften van Israël. Maar toen Paulus en Barnabas zijn woonplaats bezochten

Voor het goed functioneren van de kringen zijn goede *kringleiders* (m/v) essentieel. Daarbij gaat het om het leidinggeven aan de kring, maar ook om het pastoraal omzien naar de kringleden afzonderlijk. Wanneer daar aanleiding toe is bezoeken zij individuele kringleden, of laten dat door een ander kringlid doen. Zo’n aanleiding is er in ieder geval wanneer een kringlid de kringbijeenkomsten niet regelmatig bijwoont. De kring onderhoudt op deze en andere manieren regelmatig contact met deze leden. Wanneer de pastorale aandacht meer vraagt dan de kring kan opbrengen, doet de kringleider een beroep op de kringouderling; in overleg tussen de kringleider en de kringouderling kan een beroep worden gedaan op een pastoraal werker of op de predikant. Kringleiders hebben een duidelijk, geestelijk profiel en functioneren in een structuur van aanstelling en verantwoording. Zij worden voortdurend door de ouderlingen en de predikant begeleid (gecoacht), gemotiveerd en geïnstrueerd.

Een betrekkelijk kleine groep *ouderlingen* geeft leiding aan de gemeente, zoals een herder leiding geeft aan de kudde. Omdat zij als ambtsdragers eindverantwoordelijk zijn, doen zij geen activiteiten die horen bij de taak van de eerstverantwoordelijken, de gemeenteleden. Hun prioriteit ligt bij het leidinggeven, in de zin van visie ontwikkelen, richting wijzen en voorwaarden scheppen voor groei in discipelschap en voor onderling pastoraat. Zij zien erop toe dat niemand pastoraal vergeten wordt. Wanneer het pastoraat meer vraagt dan onderling in de kring opgebracht kan worden, kan een beroep worden gedaan op een ouderling (naast de pastorale werker en de predikant). Alleen in specifieke situaties bezoeken zij de gemeen-

teleden: situaties die de mogelijkheden van de kringleider of iemand anders uit de kring te boven gaan, en situaties die een beslissing van de kerkenraad vragen, bijvoorbeeld toelating tot de gemeente.

Kerkorde De hierboven beschreven opzet wijkt af van de opzet die de achtergrond vormt van de (nieuwe) kerkorde (artikel B23). De kerkorde heeft als leidende gedachte dat het pastoraat, opgevat als het brengen van bezoeken, in eerste instantie een taak van de ouderlingen is. Voor zover gemeenteleden in beeld komen *assisteren* zij de ouderlingen in de pastorale zorg (artikel B23:4). In deze opzet is het huisbezoek het pastorale instrument bij uitstek. Dat instrument bepaalt ook de pastorale structuur van de gemeente: wijken zijn ouderlingenvijken. De hierboven beschreven benadering gaat ervan uit dat pastoraat in de eerste plaats een opdracht is voor gemeenteleden en dat ouderlingen eindverantwoordelijk zijn. Dat leidt tot een andere pastorale structuur van de gemeente, namelijk een gemeente van kringen. Die andere structuur vraagt ook om andere pastorale instrumenten: kringbijeenkomsten, pastoraat dat allereerst onderling pastoraat is en pas daarna ambtelijk pastoraat. Zwart-wit gesteld: in de traditionele situatie heeft de ouderling een wijk, in een gemeente van kringen heeft de kring een ouderling. Een belangrijk verschil tussen beide modellen is dat de kerkorde ervan uitgaat dat de ouderlingen alle kerkleden bezoeken, ten minste eenmaal per jaar. In het kringenmodel is dat niet vastgelegd. Dat verschil moet overigens niet worden overdreven. Ook in de vernieuwde opzet wordt recht gedaan aan de bedoeling

van de kerkorde: de ouderlingen zijn (samen met de predikant) eindverantwoordelijk voor de pastorale zorg in de gemeente, zodat de gemeenteleden de pastorale zorg krijgen die zij nodig hebben. Die verantwoordelijkheid blijft, ook al is de organisatie van het pastoraat veranderd.²

In dit artikel is een model beschreven. De verwerkelijking daarvan is een kwestie van vallen en opstaan, net zoals dat bij het meer traditionele model het geval is. We denken niet dat de opzet waarvoor wij gekozen hebben in elke gemeente zou moeten worden toegepast. Dat hangt af van de situatie van een gemeente. De geformuleerde uitgangspunten kunnen ook op andere manieren worden uitgewerkt. In Rotterdam-Centrum kozen we voor de beschreven opzet omdat we gemeente willen zijn op de manier die Paulus beschrijft, samen steeds meer toegroeiend naar Hem die het hoofd is, Christus (Ef. 4:15). Vanuit dat hoofd zullen we dan als gemeente, door de onderlinge verbindingen (‘gewrichtsbanden’), steeds meer samenhang krijgen, waarbij elk lid bijdraagt aan de groei van het lichaam, naar de gaven die hij/zij krijgt (Ef. 4:16).

¹⁾ Ds. Kees van Dijk (‘Pastoraat aan de gemeente teruggeven?’, in: *Nader bekeken*, jrg. 21 nr. 5 (mei 2014), p. 133-136) onderkent niet dat er een weg is afgelegd van het Bijbelse beeld van een herder naar onze manier van spreken over pastoraat. Daardoor verbindt hij aan de terechte constatering dat niet iedereen in de gemeente elkaars herder is (in de Bijbelse zin van dat beeld) de onterechte conclusie dat je ook niet elkaars pastor bent (in de zin waarin wij vandaag over pastoraat spreken).

²⁾ Zo merkt P.W. van de Kamp terecht op in ‘Het profiel van de ouderling’, *De Reformatie*, jrg. 81 nr. 22 (4 maart 2006), p. 389-392, m.n. p. 391. Het artikel kan worden geraadpleegd via internet: <http://www.dereformatie.nl/pagina/71/jaargang-81-2005-2006.html>.

om daar het evangelie te verkondigen, kwamen moeder en zoon tot geloof in Jezus als de messias van Israël (Hand. 14:6-20). In het boek Handelingen staat dat zijn moeder ‘gelovig geworden’ was, namelijk door niet alleen op de Eeuwige maar ook op diens Zoon te gaan vertrouwen; en Timoteüs zelf wordt ‘een leerling’ genoemd, vanwege zijn christelijke discipelschap (Hand. 16:1). Over oma Loïs horen we hier niets. Door Jezus Christus te aanvaarden, braken moeder en zoon niet met het jodendom, ze vulden hun geloof alleen op een nieuwe manier in. Zo werd het gezin waarin Timoteüs opgroeide joods-christelijk.

De apostel Paulus zag in deze jongeman meteen een geschikte medewerker. Timoteüs had in elk geval een goede naam bij de gelovigen in Lystra en het naburige Ikonium. En misschien speelde mee dat hij zijn biologische vader had verloren, zodat Paulus hem vaderlijk onder zijn hoede kon nemen. Als de apostel hem alsnog laat besnijden, om bezwaren tegen hun evangelieverkondiging in de synagoge te voorkomen, stelt hij zich als peetvader op. Vanwege alles wat ze door de jaren heen samen meemaakten moet er een hechte vader-zoonrelatie tussen Paulus en zijn pupil zijn gegroeid (1 Kor. 4:17; Fil. 2:22; 1 Tim. 1:2).

Aap-noot-mies Loïs, Eunike en Timoteüs: drie generaties. Oma was vermoedelijk nog ‘gewoon’ joods, moeder en zoon werden messiasbelijdende joden. Het is misschien verrassend dat Paulus niet kritisch is op deze oma, maar

haar geloof en dat van haar dochter ‘ongehuicheld’ noemt en zegt dat het in hen ‘woont’. Hun geloof was oprecht en maakte deel uit van hun leven. Timoteüs heeft van huis uit meegekregen hoe belangrijk het is om op God te vertrouwen. Zijn oma had hem over de grote daden van de Eeuwige verteld; van zijn moeder had

*‘Geloof is geen
erfstuk dat binnen de
familie automatisch
doorgegeven
wordt’*

hij begrepen dat Jezus Christus zijn Zoon en beeldrager is. Op hun schoot luisterde hij naar de verhalen uit de Bijbel. Toen Timoteüs zelf leerde lezen, heeft hij zich de Bijbelse wijsheid eigen gemaakt. Vaak was het zo dat de heilige Geschriften van Israël als tekstboek fungeerden om Joodse kinderen het alfabet bij te brengen. Bij de eerste lees oefeningen, als het aap-noot-mies van Israël, werd het boek Leviticus gebruikt. Voor Timoteüs was de Bijbel het abc van zijn leven.

Geloofsoverdracht Het voorgaande is in lijn met Psalm 78, een lied waarin het volk Israël belooft om de grote daden van de HEER voor te houden aan de volgende generaties. ‘Wij hebben het gehoord, wij weten het, onze ouders hebben het ons verteld. Wij willen het onze kinderen niet onthouden, wij zullen aan het komend geslacht vertellen van de roemrijke, krachtige daden van de HEER, van de wonderen die Hij heeft gedaan’ (Ps. 78:3-4). De doorgaande lijn is: grootouders → kinderen (degenen die hier aan het woord zijn) → kleinkinderen. Zo ging het in Israël van vader op zoon, maar ook de moeder speelde een belangrijke rol in de geloofsopvoeding. Toch is geloof geen erfstuk dat binnen de familie automatisch doorge-

geven wordt. Het gaat erom dat iedere nieuwe generatie zich vrijwillig aan Gods geboden houdt en leert van de fouten van het voorgeslacht, zo blijkt uit Psalm 78. Geloofsoverdracht gaat van hand tot hand en van hart tot hart.

Geschoold Nadat Timoteüs medewerker van Paulus was geworden, heeft hij in de praktijk het nodige bijgeleerd. Schriftuurlijke wijsheid kon hij goed gebruiken om in de gemeente geloofsonderricht te geven, te waarschuwen tegen dwaalsporen en in plaats daarvan een betere weg te wijzen, en daarin ook voor te gaan (vers 15-16). Zo moest Timoteüs eerst een voorbeeld nemen aan Paulus (2 Tim. 1:13) en vervolgens zelf een voorbeeld zijn voor de gelovigen (1 Tim. 4:12). Door wie was Timoteüs geschoold in de christelijke leer? In 2 Timoteüs 3:14 is niet duidelijk of het om een leraar in het enkelvoud of leraren in het meervoud gaat (de Griekse handschriften variëren tussen *para tinos* en *para tinoon*). Bij het meervoud kun je naast Paulus wijzen op Loïs en Eunike, maar hier lijkt juist verschil te worden gemaakt met de geloofsopvoeding thuis en daarom valt eerder te denken aan Paulus en Barnabas, die indertijd samen Lystra hadden bezocht. Een leraar in het enkelvoud past echter beter in de context (vers 10-11): Timoteüs was in de leer geweest bij de apostel Paulus, zijn geestelijke vader.

Indoctrinatie? Nu rijst de vraag of geloofsopvoeding thuis en kerkelijk leeronderricht geen vormen van indoctrinatie zijn. Dat wordt tegenwoordig vaak gesuggereerd. Moeten onze kinderen en kleinkinderen niet hun eigen keus maken? Dat laatste zeker. Maar die vrijheid hebben ze pas als ze goed thuis

Opa's en oma's kunnen veel voor hun kleinkinderen betekenen. Zij kunnen als de ouders het geloof zijn kwijtgeraakt de geestelijke erfenis doorgeven.

zijn in de eigen geloofstraditie. Mensen zijn van nature religieus aangelegd, zo blijkt overal ter wereld, net zoals we bijvoorbeeld gevoel voor muziek hebben. Maar dat vermogen moet wel ontwikkeld worden. Als een kind muzikles krijgt en een instrument leert bespelen, heeft het later voldoende basis om zich op muzikaal gebied te oriënteren en zich verder te bekwamen, of om dat niet te doen. Iets dergelijks geldt voor de religieuze ontwikkeling van het kind. Bovendien, er bestaat niet zoiets als een ‘neutrale’ opvoeding; iedere opvoeding geeft waarden en normen mee. Mensen die op latere leeftijd tot geloof komen, ervaren het dan ook vaak als een groot gemis dat ze van huis uit op dit punt weinig tot niets meegekregen hebben.

*‘Een religieuze
traditie is niet in
beton gegoten,
maar flexibel en zal
zichzelf voortdurend
vernieuwen’*

Volgende generaties Alleen, de nieuwe generatie hoeft niet op precies dezelfde manier te geloven als het voorgeslacht. De oma van Timoteüs was joods, zijn moeder joods-christelijk, en zelf ging hij met Paulus naar de niet-Joodse volken met de boodschap dat de God van Israël ook naar hen wilde omzien. Een religieuze traditie is niet in beton gegoten, maar flexibel en zal zichzelf voortdurend vernieuwen. Het getuigt juist van respect om die traditie opnieuw te bevragen en te doordenken. Iedere

volgende generatie zal eigen vragen stellen en antwoorden zoeken. Soms worden daarbij andere uitingvormen gekozen. Maar als Gods volk daarbij het voorgeslacht negeert, heeft het geen toekomst, omdat het zijn geheugen

verliest, zoals paus Franciscus terecht opmerkte. Dat kinderen geen kopie van hun ouders en grootouders zijn, geldt ook in religieus opzicht. Tegenwoordig kiezen zij als het om geloven gaat steeds vaker een eigen weg. Soms treden ze in het spoor van hun voorouders en soms niet. Dat is hun eigen verantwoordelijkheid. Geloof is immers niet erfelijk, het is ook geen familietraditie die als vanzelfsprekend wordt voortgezet. Het is een onverdiende zegen als je kinderen ook in dat opzicht goed terecht komen. Wij kunnen de volgende generaties het geloof niet opleggen, laat staan opdringen. Wat we wel kunnen is hun gelovige ouders en grootouders geven.

Dit artikel is opgenomen in: *Onschatbare teksten. Een top-25 van geliefde passages uit het Nieuwe Testament met ongekende zeggingskracht*, dat deze maand verschijnt bij uitgeverij Buijten & Schipperheijn te Amsterdam.

Leegte en stilte

TEKST: BRAM BEUTE, PREDIKANT TE NUNSPEET EN REDACTEUR VAN *DE REFORMATIE* ///

Ooit ben ik een preek begonnen met twee minuten stilte. Daarna zei ik: ‘Fijn hè, zo’n moment van rust en stilte?’ Natuurlijk hadden de mensen in de kerk het helemaal niet fijn gevonden. Tijdens dat onaangekondigde moment van stilte schoven ze zenuwachtig op hun stoelen heen en weer. Er werd gekucht, gespannen naar mij gekeken en driftig op pepermunt gesabbeld. Het klinkt wel goed als je zegt dat je in de stilte God kunt ontmoeten, maar zo gemakkelijk is dat niet.

In de afgelopen weken is me vaak gevraagd: ‘Wat gaan jullie doen met vakantie?’ Eigenlijk is dat een rare vraag. Hoezo *doen*? Het idee van vakantie is toch juist dat je niets doet? Het woord ‘vakantie’ komt net als ‘vacature’ of ‘vacuüm’ van het Latijnse woord *vacare*, dat ‘leeg zijn’ betekent. Zou vakantie geen leegheid moeten zijn? Maar dat is het nu juist. Leegte en stilte geven me vaak een onrustig gevoel. Ik vul die liever op. Als ik even niets te doen heb, pak ik mijn mobieltje om mijn mail of Facebook te checken. In de auto staat de autoradio aan. En voor de vakantie neem ik een reisgids mee, een racefiets en een stapel boeken. Dan weet ik tenminste zeker dat ik iets te doen heb. Leegte en stilte roepen gemakkelijk onrust en gespannenheid op. Denk aan het vieren van het avondmaal aan tafel. In veel gemeenten is het de gewoonte om in stilte brood en wijn te nemen. Ik hoor geregeld dat mensen dat als een gespannen moment beleven. Of denk aan een metrostation. Vaak is daar

een muziekje te horen en is het nooit helemaal stil, anders zouden mensen zich er nog minder op hun gemak voelen. Waar komen die angst en gespannenheid in de stilte vandaan? Natuurlijk zijn ze er al, maar de stilte of de leegte maken je ervan bewust. Bij het avondmaal voelen heel wat mensen zich toch al niet op hun gemak en hebben ze het gevoel dat iedereen kijkt. Alleen op een metrostation zijn, kan je unheimische gevoelens geven. Muziek, geluiden en bezigheden leiden daarvan af. In de stilte worden we ons meer bewust van onszelf en misschien wel vooral van dingen die we normaal gesproken wat wegduwen. Als je wat langer stil zit, kunnen ze boven komen: angsten, frustraties, gevoelens van gemis, mislukking en zonde. Stilte biedt inderdaad de mogelijkheid om God te ontmoeten, maar het is meestal geen pijnloze ontmoeting. In de Bijbel meestal ook niet. Als Jesaja in een visioen God ziet, roept hij: ‘Wee mij! Ik moet zwijgen, want

ik ben een mens met onreine lippen, en ik leef te midden van een volk dat onreine lippen heeft. En nu heb ik met eigen ogen de koning, de HEER van de hemelse machten, gezien.’ (Jes. 6:5) Op het moment dat Jesaja God ontmoet, realiseert hij zich hoe hij en zijn volksgenoten God tekort hebben gedaan in hun spreken over Hem. Jesaja kan er niet meer omheen. Ook Johannes valt ‘als dood’ neer als hij Jezus Christus in een visioen ziet (Op. 1:17). Wie God ontmoet kan niet blijven zoals hij is. Als je je in de stilte meer bewust wordt van jezelf, van je tekorten, angsten en frustraties, dan is dat confronterend. Maar het biedt ook de mogelijkheid naar God te gaan zoals je bent. Want is Hij niet juist degene bij wie je die dingen kwijt kunt? Dan kan de leegte ook nog echte ‘recreatie’ opleveren: herschepping, een nieuwe start. Uit de stilte en de leegte kun je herboren tevoorschijn komen.

Wat roepen leegte en stilte bij jou op? Kun je daarin God ontmoeten?

Christus ziet je aan

TEKST: FREDDY GERKEMA, PREDIKANT VAN DE NGK VAN AMERSFOORT EN LID VAN DE REDACTIE VAN *OPBOUW* /// MUZIEK LIED 400: COPYRIGHT © 1989 WILD GOOSE RESOURCE GROUP (WGRG), C/O IONA COMMUNITY, GLASGOW G2 3DH, SCOTLAND. REPRODUCED BY PERMISSION. WWW.WGRG.CO.UK. TEKST: JOHN L. BELL EN GRAHAM MAULE – ‘BEFORE I TAKE THE BODY OF MY LORD’ ///

Eten met Jezus. Dat is zo gewoon als je de evangeliën leest. Maar even goed kun je zeggen dat het heel bijzonder was om met Jezus te eten. Er gebeurde werkelijk van alles! Je leest over een maaltijd, waarbij iemand zich radicaal bekeerde, over een picknick met duizenden, een pesachmaal met de dood voor ogen en over een stevig ontbijt in het licht van de opstanding. Aan tafel hebben mensen Jezus ontmoet en kwamen ze zichzelf tegen - zoals ze waren en zoals ze levend met de Heer konden worden.

Het lied ‘Voordat ik kan ontvangen brood en wijn’ (LB 400) is een avondmaalsgezag dat je stilzet op het moment dat brood en wijn nog niet zijn rondgedeeld. Als een moment van inkeer en bezinning, als je je plek aan tafel of in de kring hebt ingenomen. Een sterke kant aan dit lied vind ik dat het je zo bij het gewone, alledaagse leven brengt. En dat je daarbij wordt geconfronteerd met de schaduwkanten van je gedachten; dat je je eigen woorden terug hoort, waarmee je anderen pijn deed; en ziet dat je in dat alledaagse maar al te vaak niet uit één stuk was. Durf je dat met dit lied te erkennen? Heel dichtbij komt couplet twee, als het gaat over de zonde van de nalatigheid, zoals het vroeger werd genoemd. Dat je als mens tekortschiet, niet omdat je zoveel verkeerd doet, maar omdat je na laat om te doen wat goed is. Een wereld aan schuldgevoelens komt mee in deze

zonde van de gemiste kansen! In couplet drie gaat het wél over wat niet goed ging en opvallend in dit couplet is dat zonde zo relationeel is – met schade door onverschilligheid, machtsmisbruik en kwetsend gedrag. Als je in een kring of rond de tafel dit lied zingt, krijg je in couplet vier te horen: ‘In deze kring ziet Christus zelf mij aan’. Dat is heel persoonlijk en tegelijk ook helemaal gemeentelijk. Even zuiverend en helend voor je eigen ziel als in het onderlinge. In het laatste couplet komt het tot de ontmoeting met de Heer. De kern is dan dat je van Hem ontvangt, zoals je dat in de evangeliën ook steeds weer ziet gebeuren. Avondmaal vieren is niet veel meer dan je lege hand ophouden. Precies het gebaar dat je maakt om brood en wijn te ontvangen. De Heer heeft Zichzelf gegeven voor ons en geeft Zich bij elke viering. Lam van

Voordat ik kan ontvangen brood en wijn 400

- 1 Voor-dat ik kan ont-van-gen brood en wijn en delen in de maal-tijd van de Heer, er - ken ik wat er don-ker is in mij en leg dat neer.
- 2 Het woord van steun en troost dat ik niet sprak, de hand die ik in trots niet reiken kon, de vriendschap die in drukte onderging – ik leg het neer.
- 3 Mijn blik, soms onverschillig afgewend, mijn wil zo fel aan anderen opgelegd, elk spottend woord waarmee ik heb gekwetst – ik leg het neer.
- 4 In deze kring ziet Christus zelf mij aan. Ik vraag en schenk vergeving ieder hier, dat alles wat zijn vrede tegenwerkt wordt neergelegd.
- 5 Heer Jezus, deelgenoot aan deze dis, ik maak mij leeg en strek mijn handen uit naar U, naar alles wat U geven wilt in brood en wijn.

God dat de zonde van de wereld wegdraagt. Daar valt de laatste regel van de eerste vier coupletten op zijn plek: leg het daarom maar bij Hem neer! Het lied is geschreven door John Bell en Graham Mault en was voorheen te vinden in de Ionabundel *Opstaan*. Bettine Siertsema maakte een nieuwe vertaling van de Engelse tekst, die ik krachtiger vind dan de eerdere vertaling in de Ionabundel. De melodie is waarschijnlijk niet bekend, maar met een keertje zingen vóór de dienst moet het lukken.

Gereformeerde kerk blijven

TEKST: MAARTEN J. VERKERK, BIJZONDER HOOGLERAAR AAN DE TECHNISCHE UNIVERSITEIT EINDHOVEN EN AAN DE UNIVERSITEIT MAASTRICHT ///

Ik kan het me nog herinneren als de dag van gisteren. Het zal in 1970 of 1971 zijn geweest. Ik ging samen met mijn oudere broer naar de gemeentevergadering waar een laatste poging werd gedaan om de verschillende partijen bij elkaar te brengen. We zaten samen op de laatste rij in de kerk. Maar er viel niet veel bij elkaar te brengen. Van de latere ‘binnenverbanders’ was niemand aanwezig – behalve mijn broer en ik. We voelden ons ongemakkelijk en in de steek gelaten. Waar waren al die broeders en zusters die eerder zulke grote woorden spraken over de ‘eenheid in Christus’? Waarom waren ze niet op die vergadering? Ons verdriet ging dieper. Mijn vader kon niet komen omdat hij door de kerkelijke moeiten overspannen was geraakt. Daarnaast trok het geschil diepe sporen in de familie. Enkele dagen later rolde er een brief in onze brievenbus met de oproep tot vrijmaking en toen was de scheuring een feit. Toen mijn vader overleed heb ik een gedeelte van zijn administratie uitgezocht. Ik kwam een map tegen met de titel ‘Kerkelijk verdriet’, waarin alle brieven en appels uit die

tijd zaten; de map pulde uit. Uiteindelijk heb ik de map met alles wat erin zat verdrietig weggegooid. Later heb ik begrepen dat de situatie in Breukelen ‘wel erg complex was’, een uitdrukking die meer wijst op interne conflicten dan op een strijd ‘in de naam van Christus’. Ik was dan ook erg blij met het besluit van de synode om ‘verder te gaan op weg van de hereniging’ met de Nederlands Gereformeerde Kerken en met de uitspraak dat we als kerken ‘elkaar kunnen vertrouwen in het erkennen en aanvaarden van het gezag van de Bijbel’. Misschien was nog het meest bijzondere dat de synode zich nu wel positief uitsprak over de vrouw in het ambt: dat was geen belemmering voor hereniging. Ik hoop en bid dat die weg tot hereniging eensgezind afgelegd mag worden en dat we onderweg geen broeders en zusters ‘in de naam van Christus’ verliezen. Het is mooi dat de synode zo mede vorm geeft aan de eenheid in Christus. Zo blijf je – ik gebruik bewust deze woorden – gereformeerde kerk!

Het jaarlijkse huisbezoek is eigenlijk geen taak voor de ouderling

Over enkele weken begint weer een nieuw kerkelijk seizoen. In dit nummer staan we met name stil bij de rol van de ouderling in de gemeente. Ook al bestaat er een doorgaande lijn van de oudste in het Nieuw Testament naar onze ouderling, in de loop van de eeuwen is de visie op de invulling van zijn taken telkens weer veranderd. In de benadering van Rotterdam-Centrum is pastoraat allereerst onderling pastoraat door gemeenteleden, waarbij de ouderling eindverantwoordelijk is.

Wilt u reageren op bovenstaande stelling of op de inhoud van dit nummer, dan kan dat via e-mail, Twitter, Facebook en de website van *De Reformatie*.

In de komende nummers zullen we stilstaan bij (onder voorbehoud): **Vragen rond het levenseinde** (5 september), **Duurzaamheid – over het zorgvuldig bewaren van de schepping** (19 september) en **Bijbellezen als lezen een obstakel is** (3 oktober).

Ga voor proefnummers en abonnementen naar www.dereformatie.nl.

TEKST: ERIK DE BOER, ONDER MEER UNIVERSITAIR DOCENT ECCLESIOLOGIE AAN DE TU KAMPEN ///

'IK KOM SPOEDIG!'

Openbaring 22:7

'Hij komt te midden van de wolken, en dan zal iedereen Hem zien' (Op. 1:7). Dat lijkt de centrale boodschap van het boek Openbaring. Dat is de klinkende uitroep die aan de daadwerkelijke onthulling van Jezus Christus voorafgaat. Aan het einde neemt Hij zelf het woord en bevestigt die uitroep met de belofte 'Ik kom spoedig!' Een belofte die Hij driemaal aflegt (22:7, 12, 20). Hij bezweert de gemeenten: de Mensenzoon is van hogerhand onderweg.

Maar hoe binnenkort is 'spoedig'? Denkend aan eeuwen kerkgeschiedenis lijkt dat niet te kloppen. Zijn voorzegde weerkomst op de wolken, op de wijze van de hemelvaart, vond nog altijd niet plaats (Hand. 1:11). Is er misschien een tussentijds komen dat minder zichtbaar, minder spectaculair is? Een eerste tussentijdse bedoeling laten we eerder af aan Jezus' persoonlijke belofte aan de leerlingen: 'Wanneer Ik een plaats voor jullie gereedgemaakt heb, kom Ik terug. Dan zal Ik jullie met Me meenemen' (Joh. 14:3). Als leerlingen overlijden, komt de Heer hen halen.

In de zeven briefjes aan de gemeenten loop ik op tegen een vergelijkbare, tussentijdse komst. De Heer dringt bij Efeze aan op bekring, gemeentebreed. 'Anders kom Ik naar u toe en neem Ik, als u geen berouw toont, uw lampenstandaard van zijn plaats' (2:5). Zo'n daadkrachtig optreden past precies na Open-

baring 1. Daar klinkt de profetie van Jezus' weerkomst en – maar even later – verschijnt Jezus aan Johannes. De apostel ziet zeven gouden lampenstandaards 'en daartussen iemand die eruitzag als een mens' (1:13). Zo dichtbij is de Heer dus! Als Hij Zich midden in de kring van kerken in Klein-Azië ophoudt, kan Hij dus zomaar ineens komen. En wel om de lampenstandaard weg te halen, zodat de gemeente geen lichtdrager meer is. Dat is zo'n voorbeeld van tussentijds komen: om het licht op de ene plaats te doven en verderop te ontsteken.

Net zo is het in het derde briefje, aan Pergamum. 'Breek toch met het leven dat u nu leidt, anders kom Ik binnenkort naar u toe en zal Ik hen met het zwaard uit mijn mond bestrijden' (2:16). Nu zegt Jezus dat woordje uit Openbaring 22 erbij: binnenkort, spoedig, snel. Zijn tussentijds komen is te vrezen. In elk van de volgende briefjes is sprake van zijn komst. Soms klinkt het bemoedigend (3:7), zelfs intiem als binnenkomen bij de gemeente (3:20). Gelukkig, dat ook. Na zijn opstanding ging de Heer heen en – ook tussentijds – komt Hij weer. Moeten we misschien nadrukkelijk over Jezus' heen-én-weerkomen spreken? Dan wordt het ons misschien bewust hoe dichtbij de Heer is en hoe snel Hij komen kan. Zodat zijn personeel wakker blijft en zijn thuiskomst als Heer verwacht.

Heen-en-weerkomst

*Dat is zo'n voorbeeld van tussentijds komen:
om het licht op de ene plaats te doven
en verderop te ontsteken*

Gebedsbijeenkomst van het Gereformeerd Appèl zaterdag 6 september 2014

'Ik geloof een katholieke kerk'

Voorgangers:

ds. Ruud (R.Th.) de Boer – GKV Harderwijk
drs. Peter (P.L.D.) Visser – CGK krijgsmachtpredikant
ds. Hans (H.) van Winkelhoff – NGK Den Haag-Rijswijk

Muzikale begeleiding: Hans van Haeften

19.30 uur ontvangst | 20.00 uur gebedssamenkomst

Kerkgebouw "De Lichtkring", Laan naar Emiclaer 1, Amersfoort
info: www.gereformeerdappel.nl of tel. 015 - 2565015 / 06-24783066

Het Gereformeerd Appèl is een beweging van leden uit CGK, GKV en NGK en wil stimuleren tot gebed om kerkelijke eenheid en onderlinge geloofsherkenning.

UIT DE KERKEN

Aangenomen naar:

Delfzijl: kandidaat P. Drost te Veendam.

Mussel: kandidaat M. Biewenga te Zwolle.

Beroepen te:

Katwijk: kandidaat F. Rinkema te Eibergen.

Eemdijk: kandidaat L.E. de Jong te Kampen.

Donatus verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en wat daar bij hoort, zoals ruimtes voor kinderopvang, doopvonten, kanselbijbels en orgels. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700